

AUTORZY MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH

dr n. o zdr. Dorota Matuszyk

– Przewodnicząca Zespołu, Konsultant wojewódzki w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologiczno-położniczego w województwie małopolskim, Pracownia Podstaw Opieki Położniczej Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum w Krakowie, położna specjalista w dziedzinie pielęgniarstwa położniczego.

mgr poł. Marta Łukasz

– Centrum Medyczne „Żelazna” sp. z o. o. Szpital Specjalistyczny św. Zofii w Warszawie, Koordynator ds. szkoleń z zakresu ultrasonografii w Ośrodku Kształcenia Podyplomowego Kadr Medycznych, położna specjalista w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologiczno-położniczego.

mgr poł. Magdalena Rudzińska

– Centrum Medyczne „Żelazna” sp. z o. o. Szpital Specjalistyczny św. Zofii w Warszawie, I Klinika Położnictwa i Ginekologii Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego, Certyfikat Londyńskiej Fundacji Medycyny Płodowej (The Fetal Medicine Foundation), członek Polskiego Towarzystwa Ultrasonograficznego, wieloletni wykładowca na kursach z zakresu ultrasonografii w położnictwie i ginekologii.

RECENZENCI

dr hab. n. o zdr. Grażyna Iwanowicz-Palus,

prof. uczelni – Konsultant krajowy w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologicznego i położniczego, Katedra Rozwoju Położnictwa Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytet Medyczny w Lublinie.

dr hab. n. o zdr. Beata Pięta, prof. UM

– Prezes Polskiego Towarzystwa Położnych, Zakład Praktycznej Nauki Położnictwa Katedra Zdrowia Matki i Dziecka Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytet Medyczny w Poznaniu.

MODUŁ I.

MONITOROWANIE CZYNNOŚCI SERCA PŁODU ORAZ CZYNNOŚCI SKURCZOWEJ MACICY W CIĄŻY I PODCZAS PORODU Z ZASTOSOWANIEM KARDIOTOKOGRAFII

Cel modułu

Dostarczenie położnej aktualnej wiedzy z zakresu monitorowania czynności serca płodu i czynności skurczowej macicy w okresie ciąży i podczas porodu z zastosowaniem kardiotorokografii.

1. Przedporodowe badanie kardiotorokograficzne

W ciąży o przebiegu fizjologicznym, gdy nie obserwuje się niepokojących zmian w aktywności ruchowej płodu, nie ma konieczności monitorowania kardiotorokograficznego.

Zadaniem osoby sprawującej opiekę nad kobietą ciężarną jest osłuchiwanie tętna płodu w ciąży o przebiegu fizjologicznym podczas każdej wizyty, począwszy od 21.–26. tygodnia ciąży do 38.–39. tygodnia ciąży.

Badanie KTG wykonywane jest dopiero po 40. tygodniu ciąży. Przy prawidłowym wyniku KTG i USG oraz przy prawidłowym odczuwaniu ruchów płodu kolejne badanie powinno być wyznaczone za 7 dni, z ponownym KTG i USG. W trakcie tej wizyty należy ustalić datę hospitalizacji, tak aby poród miał miejsce przed końcem 42. tygodnia ciąży. W przypadku odstępstw od normy – indywidualizacja postępowania.

Zapisy kardiotorokograficzne powinny być wykonywane u kobiet ciężarnych w wygodnej, leżącej pozycji, najlepiej na lewym boku, przez co najmniej 20 minut.

1.1. Kardiotorokograficzny test niestresowy

Zapis KTG przeprowadzany u kobiety ciężarnej przez okres 30 minut celem oceny dobrostanu płodu nazywany jest testem niestresowym – NST.

Wskazania do wykonywania zapisu KTG – testu niestresowego – NST podczas ciąży:

- znaczące osłabienie, zanik lub gwałtowne nasilenie charakteru ruchów płodu,
- pacjentki z ciążą powikłaną, której powikłania mogą mieć wpływ na dobrostan płodu,
- nadzór nad ciążą bliźniaczą – konieczne jest prowadzenie nadzoru aparatem mającym dwie głowice, który umożliwia jednocześnie wykonanie zapisów tętna dwóch płodów,
- 1 x dobę u kobiet hospitalizowanych z powodu nieprawidłowego odczuwania ruchów płodu, nadciśnienia tętniczego, zespołu ograniczonego wzrastania płodu oraz innych stanów mogących skutkować niewydolnością łożyska i wewnątrzmacicznym niedotlenieniem płodu.

Prawidłowy (reaktywny) NST charakteryzuje się występowaniem dwóch lub więcej akceleracji o amplitudzie ponad 15 uderzeń na minutę, trwających co najmniej 15 sekund i związanych z aktywnością ruchową płodu. Reaktywny test niestresowy wskazuje na brak przewidywania zagrożenia płodu w czasie do siedmiu dni.

Test oceniany jako wątpliwy – mniej niż dwie akceleracje lub akceleracje nieprawidłowe, wymaga powtórzenia po 24 godzinach.

W przypadku stwierdzenia testu nie reaktywnego, należy go przedłużyć do 60 minut i jeśli nie uzyska się poprawy zapisu, należy wykonać test stresowy celem wyjaśnienia sytuacji klinicznej.

1.2. Kardiotorokograficzny test skurczowy

Test skurczowy określany jest jako test rezerwy „oddechowej” łożyska lub test oksytocynowy. Polega on na wywołaniu skurczów macicy poprzez wlew kroplowy roztworu oksytocyny i obserwacji czynności serca płodu.

Test oksytcynowy zakłada, że podczas każdego skurczu mięśnia macicy występuje chwilowe pogorszenie utlenowania tkanek płodowych. W przypadku płodów niedotlenionych w zapisie KTG stwierdza się występowanie późnych deceleracji, których obecność i liczba wyznacza następujące typy kryteriów oceny klinicznej testu skurczowego.

1. Test negatywny – brak deceleracji czynności serca płodu w czasie skurczów macicy, prawidłowa zmienność czynności serca płodu i obecne akceleracje pozostające w związku czasowym z ruchami płodu. Negatywny wynik testu świadczy o dobrostanie płodu i braku niedotlenienia wewnątrzmacicznego.
2. Test pozytywny – wystąpienie późnych deceleracji po więcej niż 50% skurczów macicy lub co najmniej pięciu następujących po sobie późnych, głębokich deceleracji. Ocena testu jako pozytywny koreluje z objawami niedotlenienia wewnątrzmacicznego i upośledzeniem funkcji ośrodkowego układu nerwowego.
3. Test wątpliwy – wystąpienie późnych deceleracji po mniej niż 50% skurczów macicy. Zobowiązuje on do intensywnego monitorowania i wykonania innych badań diagnostycznych w celu wykluczenia lub potwierdzenia istnienia zagrożeń dla płodu.
4. Test nieudany – zapis nienadający się do oceny z powodu braku skurczów macicy lub nieczytelnego zapisu częstotliwości czynności serca płodu.
5. Test skurczowy charakteryzuje się wysoką wartością predykcyjną w przewidywaniu stanu płodu i – mimo dużej inwazyjności, nadal stanowi cenną metodę pomocną w diagnozowaniu stanów zagrożenia płodu.

2. Zasady oceny zapisu kardiokograficznego. Czynniki wpływające na czynność serca płodu

2.1. Częstość uderzeń serca płodu

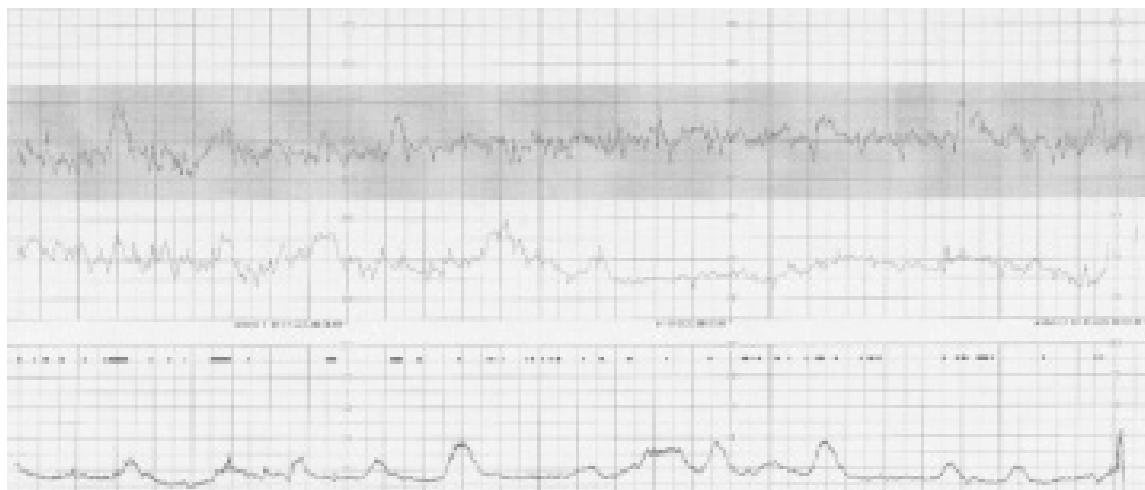
Podstawowa czynność serca płodu – FHR $\pm$ 5 ud/min w ciągu 10 min (z wyłączeniem akceleracji, deceleracji oraz odcinków oscylacji skaczącej), widoczna w 2 min okresie, niekoniecznie ciągłym, w 10 min. zapisie KTG.

Normokardia – FHR między 110–160 ud/min (Ryc. 1)

Tachykardia >160 ud/min w ciągu ≥ 10 min (Ryc. 2)

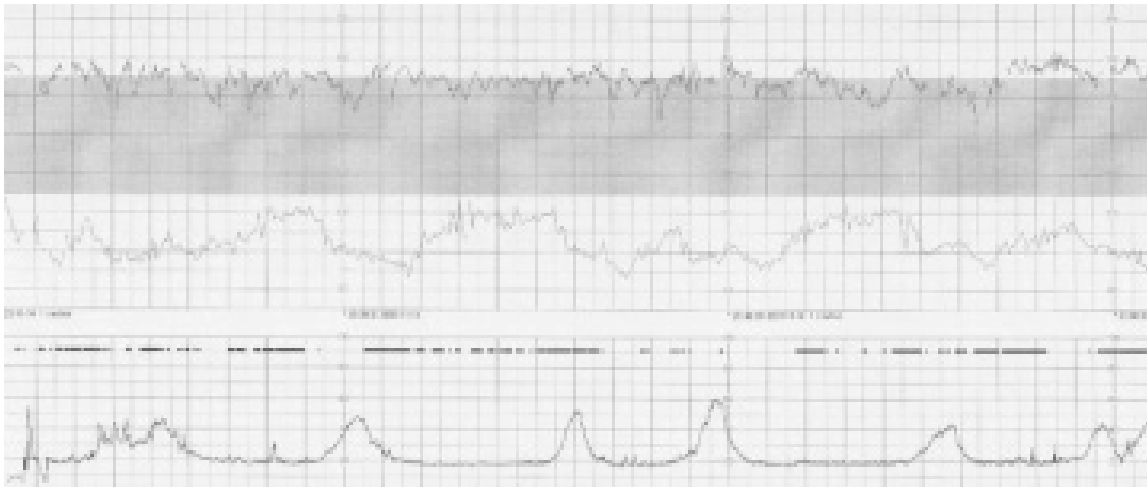
Bradykardia <110 ud/min w ciągu ≥ 10 min

Ryc. 1. Normokardia

Źródło: zbiory własne

Ryc. 2. Tachykardia

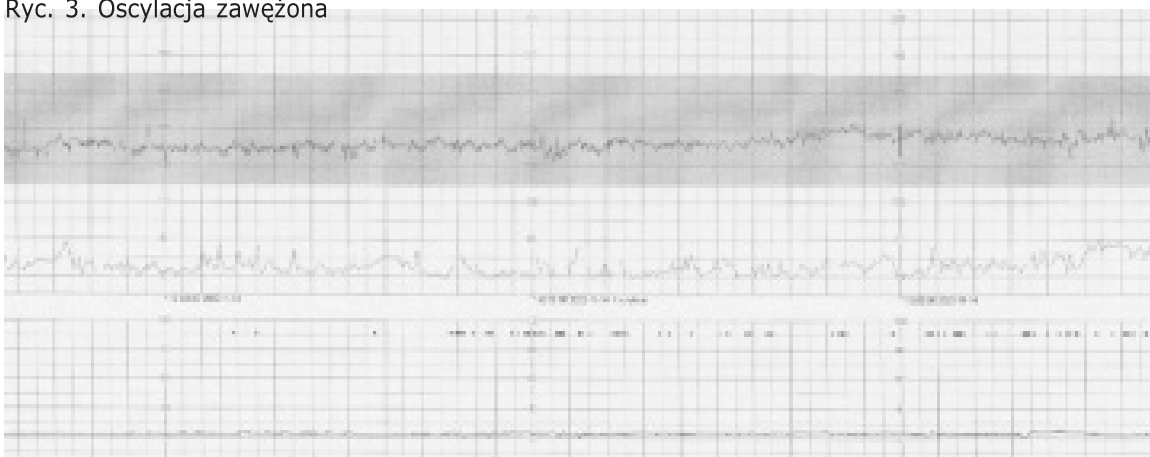
Źródło: zbiory własne

2.2. Kryteria oceny oscylacji wg Hammachera

Zmienność czynności podstawowej FHR – fluktuacje w czynności podstawowej FHR o nieregularnej amplitudzie i częstotliwości:

- brak** zmienności: amplituda niewykrywalna (<2 ud/min) zmienność
- zmniejszona:** amplituda poniżej ≤ 5 ud/min zmienność **umiarkowana:** amplituda w zakresie **6 – 25 ud/min** zmienność **skacząca:** amplituda >25 ud/min.

Ryc. 3. Oscylacja zawężona

Źródło: zbiory własne

Czas trwania zmniejszonej zmienności FHR **20–40 min** wraz z okresami prawidłowej zmienności oraz ak-celeracjami świadczy o prawidłowym, naprzemiennym występowaniu stanu **snu** oraz aktywności ruchowej płodu (Ryc. 3).

Zmniejszenie zmienności trwające

> **40 min** jest zjawiskiem **podejrzanym**

> **90 min** jest

zjawiskiem

patologicznym.

Przyczyny:

- sen płodu,
- leki (m.in. Dolcontral, ZZO),
- wiek ciążowy <30–32 Hbd,
- ciężkie niedotlenienie.

2.3. Okresowe zmiany częstości uderzeń

serca płodu Akceleracja – FHR ↑ w

stosunku do linii podstawowej (Ryc. 4)

≥ 32 Hbd ↑ FHR o ≥ **15 bpm** trwające ≥ **15 s** ale < 2 min

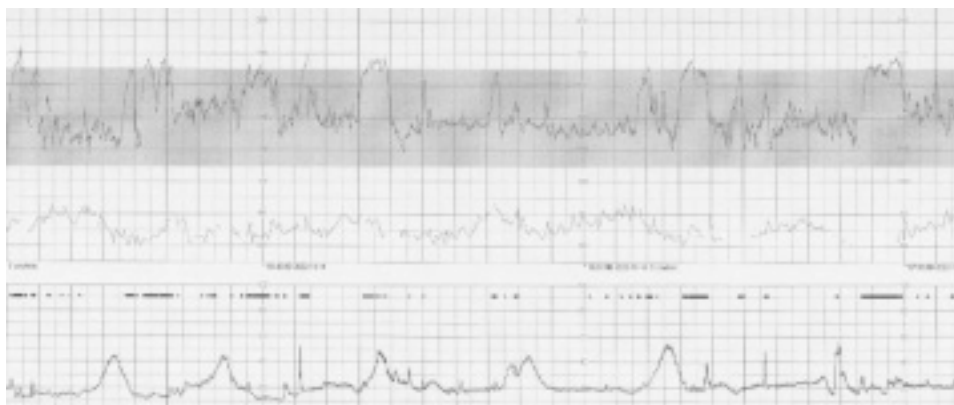
< 32 Hbd ↑ FHR o ≥ **10 bpm** trwające ≥ **10 s** ale < 2 min.

Przedłużona akceleracja

trwa ≥ 2 min, ale < 10 min

jeśli trwa ≥ 10 min jest to zmiana czynności podstawowej FHR.

Ryc. 4. Akceleracje

Źródło: zbiory własne

Deceleracje – spadek FHR o ≥**15 bpm** w stosunku do linii podstawowej, czas trwania >15 sek.

Deceleracje wczesne – widoczne, stopniowe (początek-nadir ≥ 30 sek.) zwolnienie FHR nadir FHR pokrywa się ze szczytem skurczu (lustrzane odbicie).

Deceleracje późne – widoczne, stopniowe (początek – nadir ≥30 sek.) zwolnienie FHR nadir FHR opóźniony w stosunku do szczytu skurczu sugerujące niewydolność krążenia maciczo-łożyskowego ZAWSZE są oznaką niedotlenienia płodu.

Deceleracje zmienne – występują najczęściej, często mylone z wczesnymi – gwałtowne (początek-nadir < 30 sek.) zwolnienie FHR o ≥ **15 bpm** trwa ≥ 15 sek., ale < 2 min.

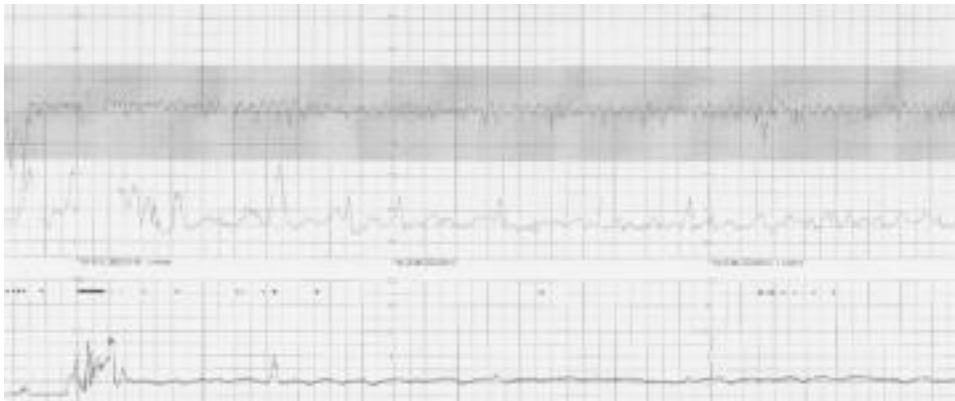
Związane z uciskiem pępowiny. Mogą być niepowikłane lub powikłane (Tab. I).

Zapis sinusoidalny – zapis FHR z częstotliwością fal 3-5/min, utrzymujący się ≥ 20 min

(Ryc. 5). Obserwowany najczęściej w ciężkiej niedokrwistości u płodu, może być związany z:

- konfliktem serologicznym,
- przeciek matczyno-płodowy,
- inne przyczyny:
  - ucisk sznura pępowinowego,
  - leki narkotyczne,
  - ssanie kciuka przez płód.

Ryc. 5. Zapis sinusoidalny

Źródło: zbiory własne